

هه‌ریمی کوردستان – عێراق
وهزارهتی خویندنی باڵاو توێژینه‌وهی زانستی
زانکۆی سه‌لاحه‌ددین - هه‌ولێر
کۆلیژی په‌روه‌رده‌ی بنه‌ره‌تی
به‌شی زانستی گشتی
قۆناغی چواره‌م

وانه‌وتنه‌وه‌ی پرۆگرام

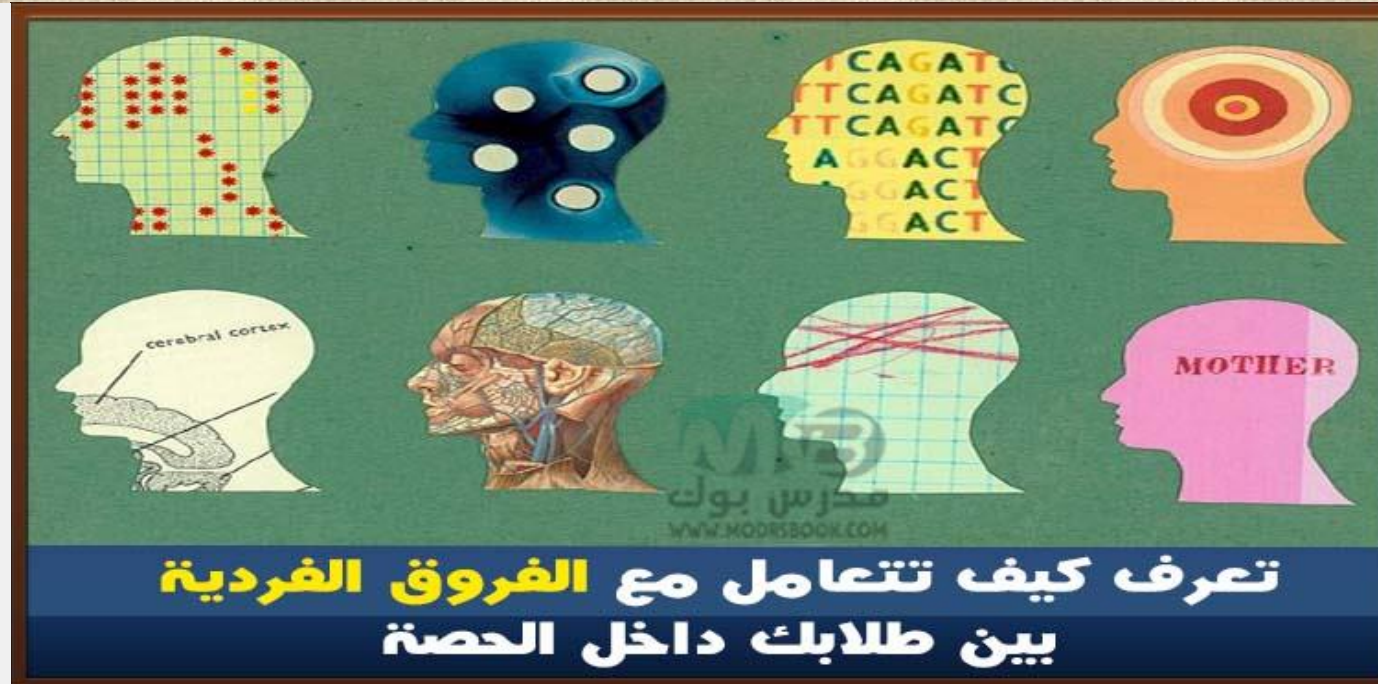
مامۆستای بابته: سارا أحمد محمد أمين

ئیمیل: sara.mamin@su.edu.krd

سالی خویندن: 2021 - 2022

* رهگزهکاني پروگرامي خویندن: وانهی ههشتهم

دووهم/ ناوهپروکی زانستی و ئەزموونی پهروهر دهیی:

1- ناوهرۆکی زانستی – المحتوی التعلیمی:

ناوهرۆکی فیرکاری قوتابخانهیی گوزارشت له کۆمهڵیک راستی، چه‌مک، بنهما، یاسا، تیۆر و شیوازی بیرکردنه‌وه ده‌کات که به یه‌که‌وه گریدراون به شیوه‌یه‌ک که بو فیرخواز ئاسانکاری ده‌کات بو ئه‌وه‌ی به ئەزموونه پەروده‌یه‌کاندا تیپهریت که به‌ها و مه‌یل و ئاراسته و لیها تووی پیوست هه‌بی بو پهره‌پیدان و گه‌یشتن به ئامانجه پەروده‌یه‌کان.

به‌لام مه‌یل و ئاراسته و به‌هاکان به‌بی زانیاری پرونا‌ده‌ن. به‌م شیوه‌یه زانین بنه‌مای بنیاتنای ناوهرۆکی فیرکاری قوتابخانه‌یه بو ئه‌وه‌ی ئەم مه‌عریفه پەروده‌یی بیت پیوسته ریکهریت و په‌یوه‌ندی له نیوانیاندا هه‌بیت .

هه‌ر شیوه‌یه‌ک له شیوه‌کانی زانیاری ریکه‌راو پیکهاته‌یه‌کی لۆژیکی راستی و چه‌مک و یاسا و گشتان‌ده‌کانی هه‌یه، بو نمونه پیکهاته‌ی مه‌نه‌جی زانستی جیاوازه له پیکهاته‌ی مه‌نه‌جی زمانی عه‌ره‌بی، هه‌ر وه‌ها شیوازی توێژینه‌وه‌که به‌پیی جووری پیکهاته‌ی زانیاریه‌که ده‌گوریت.

پۆلئىكردى زانىارى - تصنيفات المعرفة:

(فليپ فينكس) زانىارى رېكخراوى بۇ شەش بوار پۆلئىكرد:-

1- هېماكان - الرمزيات: زمان و بىركارى و دروشم و بزووتنەوہ باوہرپىيەكان لەخۆدەگرئيت بۆ نموونە لەگەل ئەو هېمايانەى كە لە كۆمەلگاكائدا لەسەريان رېككەوتوون كارلئيك دەكەن، ھەر و ھەا بىركارى و هېما و پرۆسەكان لەسەرى رېككەوتوون.

2- تاقىكردنەوہكان - التجريبيات: زانستە سروشتى و كۆمەلایەتییەكان دەگرئيتەوہ، بۆ نموونە ياساى زانستى تەنيا بە تاقىكردنەوہ دەسەلمئيرئيت، لەم دواييانەدا زانستە كۆمەلایەتى و پەر و ەردەيىيەكان ھاتوونەتە بوارى تاقىكردنەوہ كە كار دەكات بۆ گۆرانكارىكردى رەفتارى تاكەكان لە رېگەى پرۆگرامى پەر و ەردەيى ديارىكر او.

3- جوانكارىيەكان - الجماليات: ئەدەب و نىگار كئشى و ھونەرى بىنراو لەخۆدەگرئيت كە رەنگدانەوہى پەيوەندىيەكن بە ھەناسەدانى مرؤف و دەرپرئنى خودى، شىعر پەرە بە ھەست و وىژدان دەدات و بە شىوہيەكى گونجاو لە قوئاغەكانى خويندندا بەكار دەھيئرئيت.

- پۆلینکردنی زانیاری - تصنیفات المعرفة:

4- خودی و تیرامانییهکان - الذاتیات والتأملیات: فلسفه و دەر وونناسی لهخۆدهگریت که لهسەر بنه‌مای تیرامانی مروّقه بههوی دیارده مروّی و سروشتیهکانی ده‌وروبه‌ری وه په‌یوه‌ندییه‌که‌ی به‌م دیاردانه‌وه له‌سەر بنه‌مای بیرکردنه‌وه‌ی پروون دامه‌زراوه، دەر وونناسی مامه‌له له‌گه‌ل لیکۆلینه‌وه له هه‌ناسه‌دانی بینراو و شیکردنه‌وه‌ی هه‌سته‌کانی و گۆرانکارییه‌کانی ده‌کات.

5- ره‌وشتییه‌کان - الأخلاقیات: باس له ئەخلاق و کۆمه‌له به‌ها و پره‌نسیپ و بیروباوه‌ره‌کان ده‌کات که ره‌فتاری مروّف له کۆمه‌لگه‌یه‌کی دیاریکراودا به‌ریوه‌ده‌به‌ن وه ئاراسته‌ی ده‌کات که له‌و ریگه‌یه‌وه مامه‌له له‌گه‌ل خۆی و له‌گه‌ل که‌سانی دیکه‌دا بکات، وه جیاوازه له جیاوازی کۆمه‌لگا‌کان.

6- گشتیه‌کان - الإجمالية: ئایین و میژوو ده‌گریته‌وه، چونکه ئایین په‌یوه‌ندی مروّف له‌گه‌ل دروستکه‌ره‌که‌ی و ئەو پرۆگرامه‌ی ژیان که ئەم که‌سه له ژیر ره‌وشنایی ئەو باوه‌ره‌دا ده‌ژی که باوه‌ری پێی هه‌یه پروون ده‌کاته‌وه، هه‌روه‌ها میژوو مامه‌له له‌گه‌ل ئەو پرووداوانه ده‌کات که به میژووی مروّقایه‌تیدا تپه‌ریون و کاریگه‌رییان له‌سەر ئیستا و داها‌تووی مروّقایه‌تی هه‌یه.

- راستییه‌کان - الحقائق:

راستییه‌کان: ئەوانه جیگه‌ی گفتوگۆ نین وه دوو جۆرن راستییه ره‌ها نه‌گۆره‌کان وه‌کو ئەوه‌ی که خودای گه‌وره مروّقی دروستکردووه وه راستی بوونی خودا و مردن و ژیان و زیندوو بوونه‌وه و باوهر بوون به‌مانه ره‌هایه.

وه راستییه هه‌ستییکراوه‌کان بریتییه له به‌ره‌می پرۆسه‌یه‌کی تایبعت ئەمانه جیگه‌ی گفتوگۆ نین به‌لام ده‌ستکاری و گۆرانکارییان به‌سه‌ردا دیت کاتیک بارودۆخی کات و شوین ده‌گۆریت. بۆ نموونه وه‌کو ئەوه‌ی زه‌وی گۆیی بیّت و دواتر زه‌وی هیلکه‌یی بیّت.

چەمكەكان - المفاهيم: بریتییە لە بەرھەمی عەقڵی كە لە ئەنجامی پۆلینکردنی

راستیەكانەو سەرچاوە دەگرن، وە چەمك بریتییە لە وینەیی عەقل و هزری

تێگەشتنی هەستیاری وەكو (خانە): بریتییە لە یەكەییەکی بنیاتنانی زیندەوهری

زیندوو، وە ئەم چەمكە وردە وردە لە مەنھەجەكاندا گەشە دەكەن لە رێگەیی

قوناغە یەك لە دواي یەكەكانی قوتابخانەو، بۆ نموونە لەسەر چەمەكان وەكو

(سێگۆشە، بەرد، زەوی، كەشوھەوا، بوونەوهرە زیندووھەكان، كوئەندامی

ھەناسەدان، گەرد).

- بنه‌ماکان و گشتاندنه‌کان - المبادئ والتعميمات: بنه‌ما و گشتاندنه‌کان بریتین له

دوو چه‌مک یان زیاتر له پیکهاتهی مهنه‌ج که بریتین له زنجیره چه‌مکی بهیه‌که‌وه به‌ستر او که به شیوه‌یه‌کی چۆنایه‌تی دیارده یان پرووداوه‌کان باس ده‌کن.

بۆ نمونه وه‌ک: فره‌چه‌شنی ئامانجه‌کان یارمه‌تیده‌ره له ره‌چاوکردنی جیاوازی

تا‌که‌ه‌سی نیوان قوتابیان ئهم گشتاندنه بۆ زانستی په‌روه‌رده‌یه، وه بۆ گشتاندنه

زانستیه‌کان وه‌کو کانزاکان که له‌گه‌ل گهرمیدا فراوان ده‌بن.

- یاسا و ریساکان - القوانین والقواعد: زنجیره چمکیکی پهوهندیاره که به

شیوهیهکی چندایهتی دیارده یان پروداوهکان باس دهکن وه دهتوانریت به

شیوهیهکی رهزی دهربردریت، ههروهها دهتوانریت به شیوهی ژمارهیی برییهکان

حیسابی بو بکریت. بو نمونه وهکو یاسای کیشکردنی زهوی، وه یاسای

نهرخه میدس هتد.

2- ئەزموونی پەرودەیی - الخبرات التربوية:

بریتییە لە دەستکاریکردنی رەفتار وەکار دەکات بۆ گۆرینی بە ئاراستەییەکی ئەرینی.

ئەو مەرجانەیی کە پێویستە لە ئەزموونی پەرودەیییدا هەبێت بریتین لە - ومن شروط الواجب توافرها في الخبرات التربوية:

- 1- ھاوسەنگی کردن لە نێوان پێداویستی تاک و کێشەکانی کۆمەڵگە، وە نابێت تەریز لەسەر یەک لایەن بکری و لایەنەکی تر پشتگۆی بکری.
- 2- گەشتن بە پەرسن بەر دەوامی بەجۆریک کە هەموو ئەزموونەکانی پێشوو وەر بگرێت و بەشدار بێت لە بنیاتنانی ئەزمونی نوێ.
- 3- ئەم ئەزموونانە پەيوەندیان بەیەکەو هەیه، واتە ئەزموونەکان لە چوار چۆیەیی یەک مەنەجدا بەیەکەو گرێدراون و مەنەجی هەر قۆناغێک بەیەکەو گرێدراون لەگەڵ ئەوانی تر دا.

-پښوېسته ئهم ئهزمونانه بهشيوهيهک رښکبخرښن که بهشيوهيهکی پله به پلهیې بخرښهروو له ئاسانهوه بو سهخت و له بهرجهسته بو مجرد.

5 -پښوېسته ئهم ئهزمونانه همهچهشن بن بو ئهوهی هموو لایهنهکانی گهشهی مهعریفی و سوزداری و کومه لایهتی و لیهاتوویی و روشنیری و دهروونی فیرخواز له بهرچاو بگیریټ.

6- له یهک کاتدا له ئهزموننیکدا چند نامانجیکي پهروهردهیې بهدهست دههینیت.

* جۆرهكاني ئەزموون – أنواع الخبرات:

1- **ئەزموونی راستەخۆ:** ئەو ئەزموونانەن كە تاك له ئەنجامی ئەنجامدانی كاریکی دیاریكراو یان چالاکیهکی دیاریكراو له ژینگهیهکی دیاریكراودا پێیدا تێپهردهیت، بهمهش به ههولی خۆی دهگاته مهعریفه.

تایهتمهندییهكانی:

-پێدانی مانایهکی ورد و وه بارینی زانیاری و یاساكان بۆی.

-جوولاندنی هزر.

-پۆزهتیقی خویندكار له فیربوون و خوشهویستی بۆ خویندن نیشان دهات.

- په ره به بیركردنهوی زانستی دهات و یارمهتی خویندكار دهات بۆ فیربهوونی خودی و فیربوونی بهردهوام.

2- ئەزموونى ناراستەوخۆ:

- چۆن دەستمان بەم ئەزموونانە بگات؟ ئىمە بە شىۋەيەكى ناراستەوخۆ بەدەستى دەھىنن بە خويندەنە، بىستەن، يان تەننەت سەير كەردنى ئەۋەى كە ئەۋانى تر كەردوويانە.

- بۆچى ئەم ئەزموونانە زۆر گەنگەن؟ چۈنكە تەمەنى مەۋق كور تە و ناتوانىت بە ئەزموونى راستەوخۆ ھەموو زانستەكان فەرىت.

- ھۆكار چىيە كە شارەزايانى بوارى پەروەردە پەنا بۆ ئەم جۆرە ئەزموونە ناراستەوخۆيە دەبەن؟؟؟ دەبىنن ھە ندىك ئە زموونى راستە وخۆ مە حالە و لە وانە يە ھە ندىك مە ترسى لە خۆ بگرىت، ئە زموونە كان لە پرووى جوگرافىيەۋە لەوانەيە دوور بن و بەدە ست نەھىنرەن وە لە پرووى دارايىيە ۋە تىچووى زۆرى ھە بىت.

3- ئەزموونی ھاوړی:

- مېستمان چیه له ئەزموونی ھاوړی؟؟ ئەو ئەزموون و لایه‌نانه‌ن که مړۆف بېدهستی ده‌هینیت کاتیک که به پېگه‌یه‌کی دیار یکر اوی ئەزمووندا تیده‌په‌ریت.

- نمونه له‌سەر ئەزموونی ھاوړی؟؟ قوتابی له‌کاتی وەرگرتی وانه‌کان له ریگه‌ی مامۆستا که یه‌وه شانبه‌شانی زانیار یه‌کان بېدهستی ده‌هینیت. لایه‌نه‌کانی تری وه‌ک خوشه‌ویستی بو بابه‌ته‌که یان رق و کینه‌ی، که‌واته ئەگەر ئەو شیوازه‌ی که مامۆستا په‌یره‌وی ده‌کات له وانه‌وتنه‌وه‌دا گونجاو و کاریگر بیت ئەوا قوتابی کۆمه‌لک ئاراسته‌ی خوازاو و شیوازی بیرکردنه‌وه‌ی دروست بېدهستی ده‌هینیت، وه‌ خو و عاداتی دروستی ده‌بیت، وه‌ توانا و لیه‌اتووییه‌کانی په‌یوه‌ستی به‌و ماده‌یه‌ گه‌شه‌ ده‌کن.

* پيورههكاني پرؤسهى ههلبژاردنى ناوهروكى زانستى و ئەزموونه پەروەردەپههكان چين؟

ما هي معايير عملية اختيار المحتوى العلمي والخبرات التعليمية؟

- 1- پيويسته ناوهروكى زانستى و ئەزموونه پەروەردەپههكان پهيوهندى به ئامانجه پەروەردەپههكانهوه ههبيت و بهدى بهينرين.
- 2- پيويسته ناوهروك و ئەزموونه پەروەردەپههكان راستگو بن، پيويسته مؤديرن و له رووى زانستيهوه راست بيت، وه تواناي بهكارهينانى له ژياندا ههبيت.
- 3- پيويسته مانادار بيت بو ئهوهى قوتابى روحي ليكولينهوه و دوزينهوهى ههبيت.
- 4- پهيوهندى به واقعى روشنبيرى و كومهلايهتى قوتابيهوه ههبيت كه تيايدا دهژى، وه ئهه سيستهمه كومهلايهتianeى كه دهوريان داوه وهك وسيستههى نابوورى و سياسى.
- 5- پيويسته گشتگير بيت بو ههموو لايهنهكانى ئامانجه مهعريفى و سوژدارى و كارامهپههكان، وه گشتگير بيت بو ههموو ئهه بواره زانستianeى كه بابتهى زانستى دهيانگريتهوه.
- 6- پيويسته ئهههنده قوول بيت كه بتوانيت باس له بنهماكانى مادده و بنهما و چهك و بيروكه بنههتياهكان بكات بهلام به شيوهيهك كه زيان به گشتگيرى بابتهى زانستيهكه نهگهيهنيت.
- 7- رهچاوكردى پيداويستى و مهيل و كيشهكانى قوتابيان بهجوړيك كه له ئاستى توانا ئهقلياندا بن و پهيوهنديان به

*شیکردنهوهی ناوهپرۆکی پرۆگرامی خویندن: تحلیل محتوی المنهاج المدرسی:

- مەبەستمان چیه له شیکردنهوهی ناوهپرۆک؟

وہسکردنی بابەتی و پرۆگرام و چەندایەتی ناوهپرۆکی پروالەتی مادەى زانستیه، وه بەکار دیت بۆ دیاریکردنی ئەوهی که تا چەند ناوهپرۆکی مەنھەج لایەنە سەرەتاییەکانی فێر بوونی ناوهپرۆکەکه لهخۆ دەگریت.

* ههنگاههکانی شیکردنهوهی ناوهروکی پروگرامی خویندن: خطوات تحليل محتوی المنهاج المدرسي:

- خویندنهوهی ناوهروکی مادهی زانستی بهباشی و دهستنیشانکردنی لایهنه بنهرهتییهکانی فیربوون که له چوارچیهوهی ناوهروکهکهدا لیکولینهوهی لهسه دهکریت، ههروهها پیش نهوهی بچینه ناو پروسهی شیکارییهوه پیویسته لایهنه بنهرهتییهکانی فیربوونی مادهکه بهپی سروشتی و پیناسه ریکارهکانی دیاری بکریت که ههه بابهتیک پیکهاتهیهکی ریکخراو و چههک و ریگیای بیرکردنهوهی تاییهتی ههیه.
- ههه یهکهیهکی بابتهکه به جیا دهخویندریتهوه و ههموو لایهنهکانی فیرخوازه دهستنیشان دهکرین که تییدا هاتووه وه زیاتر گرنگی به چههکه سهههکییهکانی مادهکه دهدریت.
- دواي پیناسهکردنی چههکه سهههکییهکانی مادهی خویندنهکه له خستهیهکهدا دادهنریت بو دیاریکردنی ریزبهندییهکی سهههکی بو چههکهکان و رادهی بهیهکهوه بهستیان، وه ئایا ریگیای پیشکهشکردنی چههکهکان یارمهتیدههه بو گهیشتن بهه بنهها و یاسایانهی پهیههستن پییانهوه،
- وه دهخویندریت بهشیهوهی ریزبهندی ههههمی بو چههکهکان و پهیههندی ئاسویی نیوان چههکهکانی مادهیهک و چههکهکانی مادهکانی تر.
- دهستنیشانکردنی خاله لاوازه سهههکییهکان له پیشکهشکردنی چههکهکان له قوناغه یهک له دواي یهکهکاندا.

* گرنگترین دهرکهوتتهکانی پهرهپیدانی زانیاری چین؟ ماهی أهم مظاهر تطور المعرفة؟

- ههئاوسانی زانیاری و زیادبوونی.
- دروستکردنی پۆلینکردن و پیناسهی نوئی بو زانیاری.
- زیاتر گرنگیدان به چالاکییهکانی توپژینهوهی زانستی.
- بهکارهینانی تهکنهلوژیا بو چارهسهرکردنی کیشهکان.

سوپاس بۇ گوڭرتنتان